

**Wybrane metody
i paradygmaty badawcze
w psychologii**

Wybrane metody i paradygmaty badawcze w psychologii

redakcja naukowa:

Andrzej Rynkiewicz

Konrad S. Jankowski

Włodzimierz Oniszczenko

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2016

Recenzje:

dr hab. *Lucyna Golińska*, profesor Społecznej Akademii Nauk w Łodzi

dr hab. *Marcin Zajenkowski*, Uniwersytet Warszawski

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja i korekta:

Magdalena Pluta

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Copyright © 2016

by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Publikacja dofinansowana przez

Wydział Psychologii oraz JM Rektora Uniwersytetu Warszawskiego

ISBN 978-83-7383-805-5

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: TOTEM, Inowrocław

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
------------------------	---

JAN STRELAU

TYTUS SOSNOWSKI JAKO BADACZ	11
--	----

ALEKSANDRA BALA

ŚRÓDOPERACYJNE MAPOWANIE OKOLIC ELOKWENTNYCH MÓZGU PODCZAS ZABIEGÓW NEUROCHIRURGICZNYCH – MOŻLIWOŚCI I OGRANICZENIA	18
Wprowadzenie	18
Kwalifikacja do zabiegu i procedury przedoperacyjnej	18
Procedura operacji z badaniem śródoperacyjnym	19
Metody mapowania funkcji ruchowych	20
Metody mapowania procesów poznawczych	21
Doświadczenia pacjentów i poziom akceptacji operacji neurochirurgicznej bez znieczulenia ogólnego	28
Podsumowanie	29

MICHAŁ H. CHRUSZCZEWSKI

MIERZENIE TWÓRCZOŚCI: ZDOLNOŚCI I OSOBOWOŚĆ	33
Twórczość: problem z pojęciem – problem z pomiarem	33
Metody badania zdolności twórczych	35
Problemy pomiaru zdolności twórczych	39
Metody badania twórczej osobowości	40
Dwie dość wyjątkowe metody	44
Zarys postępowania diagnostycznego w aspekcie doboru zmiennych	45
Zakończenie	46

KRZYSZTOF FRONCZYK, EWA WITKOWSKA

NIEKTÓRE SPOSOBY IDENTYFIKACJI WYMIARÓW W PSYCHOMETRII NA PRZYKŁADZIE POTRZEBY APROBATY SPOŁECZNEJ	51
Wprowadzenie	51
Eksploracyjna analiza czynnikowa jako podstawowa metoda identyfikacji wymiarów	52
Konfirmacyjna analiza czynnikowa jako weryfikacja analiz eksploracyjnych	53
Zewnętrzna trafność uzyskanych wymiarów	54
Sposób formułowania pozycji a uzyskiwane rozwiązanie czynnikowe	55
Teoretyczne znaczenie empirycznie uzyskanych wymiarów	56
Z rozważań i badań nad koncepcją Paulhusa	57

EWA GORYŃSKA

ETIC CZY EMIC? O KULTUROWEJ ADAPTACJI

TESTÓW PSYCHOLOGICZNYCH	63
Wprowadzenie	63
Czy i kiedy warto adaptować test?	63
Spór o uniwersalia	65
Czy istnieje uniwersalne pojęcie emocji?	66
Postulat uniwersalnych pojęć autorstwa Wierzbickiej z punktu widzenia psychologii międzykulturowej	67
Koncepcje narodowych kultur; ich przydatność w kulturowej adaptacji testów psychologicznych	68
Częstotliwość słów a kultura	69
Słowa-klucze poza pojęciami uniwersalnymi	70
Wymagania stawiane narzędziom diagnostycznym w psychologii	71
Podsumowanie	74

KONRAD S. JANKOWSKI

CHARAKTERYSTYKA PSYCHOMETRYCZNA

POLSKIEJ WERSJI ZREWIDOWANEGO INWENTARZA ORIENTACJI

SOCJOSEKSUALNEJ (SOI-R)

Wprowadzenie	77
Metoda	80
Wyniki	82
Podsumowanie	88

JAN KAISER

WSPÓLZMIENNOŚĆ CZYNNIKÓW PSYCHOLOGICZNYCH I REAKCJI UKŁADU

AUTONOMICZNEGO. CO Z TEGO WYNIKA

DLA PSYCHOLOGII RÓŻNIC INDYWIDUALNYCH?

Wprowadzenie	93
Fazowe reakcje rytmu serca a problem różnic indywidualnych	98
Poziom inteligencji a przebieg fazowej reakcji rytmu serca	101
Wymiary osobowości według kwestionariuszy EPQ i NEO-FFI a przebieg fazowej reakcji rytmu serca	102

BEATA KRZYWOSZ-RYMKIEWICZ

CZĘSTOŚĆ SKURCZÓW SERCA A WYMAGANIA ZADANIOWE –

PIERWSZE TESTY KONCEPCJI DZIAŁAJ/TWÓRZ

Wprowadzenie	106
Teoretyczne podstawy hipotezy DZIAŁAJ/TWÓRZ	107
Toniczne zmiany rytmu serca a aktywacja programów behawioralnych i hipoteza DZIAŁAJ/TWÓRZ – pytania i problemy badawcze	109
Metoda	111
Wyniki badań	113
Podsumowanie	121

MARIA LEDZIŃSKA

PRZECIĄŻENIE INFORMACYJNE JAKO PRZEDMIOT DIAGNOZY PSYCHOLOGICZNEJ	126
Wprowadzenie	126
Skala przyrostu informacji	126
Przeciążenie jako przedmiot badań laboratoryjnych	130
Informacyjne przeciążenie w studiach fenomenologicznych	132
Uwagi końcowe	136

WŁODZIMIERZ ONISZCZENKO

METODY GENETYKI ZACHOWANIA OPARTE NA BADANIU BLIŹNIĄT	140
Wprowadzenie	140
Rodzaje metod wykorzystujących badanie bliźniąt	143
Odziedziczalność	147

JERZY OSIŃSKI

REALNOŚĆ A HIPOTETYCZNOŚĆ KONSEKWENCJI WYBORÓW W BADANIACH DYSKONTOWANIA NAGRÓD ODROZCZONYCH	154
Wprowadzenie	154
Nagrody hipotetyczne a potencjalnie realne	156
Nagrody potencjalnie realne a nagrody realne	157
Wnioski	160

ANDRZEJ RYNKIEWICZ

KRYTYCZNE OPÓŹNIENIE PREZENTACJI BODŹCA W CYKLU PRACY SERCA	164
Zmiany szybkości pracy serca	164
Opóźnienie krytyczne	166
Rozrusznik serca	170
Serce jako oscylator	171
Przesłanki łączące wielkość opóźnienia krytycznego z różnicami indywidualnymi	172
Przesłanki łączące wielkość opóźnienia krytycznego z charakterystyką sytuacji	174
Podsumowanie	177

MACIEJ STOLARSKI

MIERZĄC NIEUCHWYTNE: O METODACH DIAGNOZY INTELIGENCJI EMOCJONALNEJ I ZWIĄZANYCH Z NIMI KONTROWERSJACH	180
Wprowadzenie	180
Brzytwa Ockhama: IE <i>versus</i> IQ i osobowość	181
Pomiar inteligencji emocjonalnej: test maksymalnego wykonania czy samoopis?	183
Konsensus czy eksperci? Problem kryteriów poprawności w testach IE	186
Zamiast podsumowania	189

MACIEJ TROJAN

WSKAŹNIK PRAWDOPODOBIEŃSTWA JAKO MIARA UŻYCIA UMYSŁU W EKSPERYMENTACH TYPU TWO CHOICE PARADIGM W ETOLOGII POZNAWCZEJ	195
Główne podejścia badawcze w etologii poznawczej	195
Metodologia badań wyboru jednej z dwóch opcji (<i>two choice paradigm</i>)	196

Wskaźnik prawdopodobieństwa jako miara użycia złożonych funkcji poznawczych w pomiarach behawioralnych	197
Wnioski	200

BOGDAN ZAWADZKI

GAMMA I DELTA W UJĘCIU KOŁOWEGO MODELU METACECH OSOBOWOŚCI A PRZEKONANIA W ZABURZENIACH OSOBOWOŚCI	203
Wprowadzenie	203
Metoda	207
Wyniki	208
Dyskusja	216

PIOTR ZIELIŃSKI

ANALIZA STATYSTYCZNA W PLANACH BADAWCZYCH Z PRETESTEM – KORZYŚCI I PUŁAPKI ZWIĄZANE Z MODELEM ANCOVA	221
Wprowadzenie	221
Ocena zmiany w badaniu z pretestem w planach wielogrupowych	222
Analiza wielkości zmiany – testy <i>t</i> i modele ANOVA	224
Analiza wielkości zmiany – model ANCOVA	227
Założenia modelu ANCOVA	232
Statystyczne pułapki badań quasi-eksperymentalnych	235
Podsumowanie	239